

tika, alterirane harmonije, bujna glasbena raznoličnost vsepovsod. — Dvospev „A ve Marija“ (op. 66.) je dostojna cerkvena skladba prijaznega značaja, solidne fakture in zmerne obsega.

Tudi ta številka „Novih Akordov“ nam živo priča, kako je Gerbič, četudi v trudopolnem delu osivel, še vedno čvrsto delaven, kako zlađa še vedno od dneva do dneva in se kot glasbenik razvija v najboljšem pomenu besede.

G. uredniku „Novih Akordov“, dr. Gojmiru Kreku gre velika hvala, da se je našega velezaslužnega skladatelja Frana Gerbiča o priliki njegove sedemdesetletnice spomnil na tako lep način. G. jubilarantu pa želimo vsi od srca še prav mnogo zdravih in blagoslova božjega polnih let na prospeh slovenske glasbe: poštene posvetne in dostojne cerkvene.

Stanko Premrl.

Ign. Hladnik. Fünf fugierte Festspiele für Orgel. Op. 61. Preis 2 K 40 h. Verlag Ant. Böhm u. Sohn.

Čudna stvar, da slovenski skladatelj izda svoje delo z nemškim napisom! Ako je hotel delo spraviti med širši svet, naj bi se bil poslužil latinskega jezika za naslov! —

Vsaka teh iger ima uvod, ki je precej konvencionalen. Igre same so lepo, umetnostno stremljenje, ki se kaže v bujni fantaziji, spretni imitaciji, fugirani

obliki, drznih postopih in živahni ritmiki. Teme so v obče lepe, plemenite; druga nam je zato manj všeč, ker se dvakrat dvigne na isto višino. Tudi arhitektura drugega fugiranega stavka ni dosledna, ker ima „dux“ tri takte, „comes“ štiri. Tretja igra je pravzaprav parafraza znane Marijine pesmi, ki postaja proti koncu radi enoličnosti zelo dolgočasna; vsa modulacija se namreč suče samo krog tonike, dominante in subdominante.

Hladnik je jako razborit skladatelj, samo: prvič rad zabrede v banalne motive, in drugič gre glede kvartsektakordov, pokritih kvint in oktav — preko naukov harmonije. On je nekako ponosen na to samostojnost, a mi ga zagotavljamo, da stoji v tej zadevi osamljen in da je ta samostojnost velika napaka. Prve napake se je v figuriranih igrah srečno ognil, v drugo pa večkrat padel, n. pr. str. 2, druga vrsta, sedmi takt; str. 8, druga vrsta, zadnji takt; str. 9, tretja vrsta, prvi takt; str. 9, druga vrsta, drugi takt (tu si je celo privoščil paralelno oktavo v altu in basu). — Harmonija je dogma, ki je resnobnemu glasbeniku sveta. — Kljub tem dobrohotnim opazkam je delo najboljše, kar jih je izšlo iz Hladnikovega peresa; igre se bodo mogočno čule z orgelskih korov. Želeti je, da skladatelj vztraja na poti, ki se je podal nanjo s tem delom.

P. H. S.

„NAŠA KRI.“

Dne 2. januarja 1912 se je na odru deželnega gledališča uprizorila nova F. S. Finžgarjeva drama „Naša kri“.

Dejanje se odigrava sledeče:

I.: Leta 1813., za časa francoske okupacije, je župan v neki vasi na Gorenjskem Miklavž Borštnik, 50 let star, pameten in dober mož. Njegova žena je Katra, Jerica hči, hlapcu je ime Matija. V županovi gostilni so zbrani kmetje, ki preklinjajo Francoza, in fantje kontrobantarji, njim na čelu Štefan, Jeričin ženin. Beseda nanese na francoskega oficirja Renarda, ki se je svojčas mudil v vasi zavoljo eksekucije in se zagledal v Jerico. Hlapec Matija zagotovi, da bo on Jerico varoval, če bi se namerilo, da bi Francoz zopet v vas prišel. Medtem prihiti mežnar Groga in pove novico, da sta se kmeta Matijevec in Kuharjev Rok vrnila, prvi z Laškega, drugi z Ruskega. Kmalu prideta sama in povesta vsak svojo žalostno povest; kmetje se jeze na „zlodja Napoljonskega“, ki mu ni mar krvi in življenja ljudstva. Župan Borštnik napove, da je intendant zaukazal, da ima vas zopet dati dva konja in dva huzarja ali pa 4000 frankov. Zdajci začne biti plat zvona, eksekucijski oddelek je prišel, častnik Renard in njegov sergent vstopita, pride do konflikta z županom, Jerica pokaže svoje veliko sovraštvo do tujcev, Renard ji pa dvori; vojaki v vasi streljajo, vendar se zadržaj nič ne zgodi; Štefan pobegne v planine.

II.: Ljudje hodijo v cerkev in tožijo nad francoskimi časi. Fantje so vsi v gore pobegnili, ljudje se boje „eksekucijona“, nekateri možje si pa namigavajo, da se bodo Francozi in cesarski spoprijeli,

in skozi celo dejanje sije upanje, da bo tujevladja kmalu konec. Renard se pri županovih gosti, občuduje trdovratnost ljudstva in lepoto Jeričino ter citira Rousseaua: Nazaj k naravi! Ko se z Jerico šali, ga hlapec Matija dregne in se zopet zakolne, da se dekleta Francoz ne bo dotaknil. Oficir obupuje; Jerico resnično ljubi, upornost ljudstva mu kaže, da Napoleon svojih namenov ne bo dosegel, kruta vojska je vzrok, da ljudstvo ne pojmuje velike imperatorjeve misli: kri h krvi, rod k rodu! Jerica ne bo Renardova, Ilirija ne Napoleonova. Zdajci pride sergent in vsled njegovega prigovarjanja se oficir odloči, da dá poloviti fante, med njimi Štefana, ki mu je na poti. Medtem pregovarja Renard Borštnika, češ, Francozi hočejo ilirskemu ljudstvu le dobro, sanjari, kako bo vzel Jerico in se pokmetil, župan pa o tujcih noče ničesar slišati. Sergent fantov ni dobil, ker so vsi v gorah. Renard da v jezi prebrati proklamacijo in ko izve, da so skrivači v gorah Francoze napadli, odide s svojo četo na planine, kmetje z županom na čelu pa sklenejo, da se ne vdajo, češ, boljša je smrt kakor življenje pod to zastavo! Vendar pa župan zdvaja, zlasti, ker se je med tem izvedelo, da so neznanci napadli pošto in se boji, da bi odgovornost za to ne padla nanj.

III.: Renard se je vrnil. Slučaj s pošto se mu zdi kakor nalašč. Čaka še kompanije od generala Bellotija. Upa, da s tem ljudstvo uplaši in župana pritisne, da mu bo dal Jerico za ženo. Toda od generala dospe poročilo, da s kompanijo ne bo nič; Francozom se ne godi preveč dobro. Sergent oficirju nato nasvetuje zvižajo. Županu naj nastavi nož na

vrat, češ, Štefana smo v gorah ustrelili, pomoč pride še danes, vojaki bodo vas požgali, hči oskrunili, kmetje bodo viseli. Če daš Jerico, pa bo vse dobro. Župan ne ve, kaj bi, hoče se žrtvovati, toda Jerica, ki je prisluškovala, se odloči, da dá Francozu roko. Mati ji prigovarja: Tvoja kri se bo s tujčevo zmešala, da se naša poštenost zveže s tujčevo pretkanostjo in se bo tako nov rod maščeval nad vsako krivico; rešiteljica boš naroda. Toda hlapec Matija pove, da je Štefan živ, Jerica očita oficirju laž, hlapec pa častnika rani.

IV.: Oficir, hudo ranjen na roki, je popolnoma resigniral. Njegovi upi so se izjalovili, tudi Napoleonova zvezda ugaša. Maščevalnost ga je čisto minula. Županovim razodene, da cesarski zmagujejo. Župana prosi, naj se nad njim ne maščuje. Župan je užaljen, češ, bolnika se mi ne lotimo poraz Francozov ga pa veseli. Medtem zapoje boben alarm, za odrom se sliši, kako ljudstvo poje „Napoleonove litanije“. V Renardu se zopet zbudi vojak, veli osedlati konja, županu pa prorokuje: Čeprav se je zazdaj Napoleonova misel združene Ilirije izjalovila, pride dan, ko seže „slovenski narod južno v roke in se dvigne močan kakor steber iz stiske in bede“. Odide. Zdajci prihiti na oder ljudstvo, fantje skrivači, Štefan. Kmetje snamejo župansko tablo, Borštnik pa blagoslovi Jerico in Štefana: „Požegnana otroka z žegnanim očetovim! Naj požene iz vaju rod, ki bo tako ljubil to grudo, kakor smo jo mi, vaši očetje! In ko bodo naše kosti že trikrat prekopane, naj še zvedo pozni vnuki o teh težkih dneh in mogočnjaki naj jih pomnijo.“

Finžgarjeva drama je na slovenske kritike kaj različno vplivala, eni so jo navdušeno hvalili, drugim pa ni niti malo ugajala. In vendar je na vsakega objektivnega gledalca napravila tako močan vtis kakor nobena druga slovenska drama, kar so jih kdaj na našem odru uprizorili. Kritiki pa zato niso pravega zadeli, ker Finžgarja niso umeli, umeli pa ga zato niso, ker je vsak gledal dobo, ki jo je pisatelj v tem svojem delu vtelesil, preveč v luči svojih lastnih kulturnih in političnih teženj in nazorov. Finžgar neposredno ni nameraval niti povzdigovati patriotizma slovenskega ljudstva, niti ni hotel delati propagande za idejo ilirizma. Meni se zdi, da je bilo pisatelju temeljno vodilo to, da plastično predloči psiho našega ljudstva, kakršna je v zgodovini, kolikor nam je znana, vedno bila in se zlasti ob velikih momentih pokazala: duša majhnega, a trdnega, žilavega, neupogljivega naroda, ki veliko prenese; če more, nasprotnika premeša s silo, če ne, mu pa postavi nasproti tih upor, neko zatajeno sovraštvo in mu kljubuje s trdovratnostjo, ki daje moč tudi neoboroženi ženici in nasprotnika prejalislej razoroži. To je hotel pisatelj povedati in nič drugega. Ta drama je zgodovina naše krvi, naša kri govori iz nje in se pretaka po nji in zato je nacionalno delo v eminentnem pomenu besede. To je njena tendenca in toliko se javlja, nič več in nič manj. Kdo bi pa pisatelju sploh vso tendenco prepovedal? Mislim, da je bilo 18. januarja t. l., ko je grof de Mun v francoski akademiji ob priliki, ko so sprejeli vanjo pesnika Régnera, izpregovoril tele besede: „Ne pas prendre

parti, c'est justement ce que je crois interdit à l'écrivain!“ In tem besedam je sledilo splošno odobravanje.

Svojstva našega temperamenta, našo narodno psihologijo, je pa Finžgar našel posebno izraženo v burnih dogodkih francoske dobe, ko je neki nam doslej popolnoma tuj duh kakor vihar spreletel naše kraje in našo kri do dna razburkal, in zato je Finžgar prav to dobo dramatiziral. Rekel bi, da je pisatelj postopal skoro znanstveno, eksperimentalno, če bi ne vedel, da ga ni slovenskega pisatelja, ki bi imel tak dar neposredne intuicije, kar se tiče življenja in mišljenja našega plemena v najrazličnejših časih, kakor ga ima Finžgar. Čisto mirno zapišem, da so v tem pogledu drugi nasproti njemu zelo majhni, neizvzemski pesnika „Dume“ ali pa Cankarja.

V luči te ideje je torej treba gledati tako tisti konservativni, protitujski, neskončno zvesti patriotizem kakor misel ilirsko, ki jo nosi francoski častnik. Eden in isti tok kroži po obeh teh navidezno v tako zelo nasprotno smer idočih tendencah, v obeh se izraža to, da je naš narod močan, zvest in razumen, da se da vneti za vsako veliko misel, ako se mu ne prizadeva krivica in da, kdor se nanj zna nasloniti, nanj lahko trdno zida! Kaj bi se iz tega ljudstva dalo narediti, to je vodilni motiv Finžgarjeve drame.

To pa je pisatelj posnel iz zgodovinskega materiala, ki ga je proučil na tisti nedoumljivi način, ki je svojski velikemu umetniku: oživil je dobo, kakor da je sam v njej živel in vsrkal vase sile, ki so ji določale smer in duha. Umel se je identificirati tako z ljudstvom, ki je v demonskem Korzu videlo le brezmejno slavohlepje, ki je zahtevalo milijone žrtev, da se nasiti, kakor s tistimi plemenitimi duhovi, ki so vzklikali na tleh revolucije, in hoteli s pomočjo velikega cesarja udejestiti svoje ideje o bratstvu, svobodi in enakosti narodov. Toda zgodovinski pogoji niso bili taki, da bi se bil ideal mogel v okviru bonapartizma uresničiti in to gotovo ni krivda ne pisatelja ne našega ljudstva. Pisatelj je te zgodovinske pogoje verno vpodobil, tako da odpor naroda popolnoma razumemo, ilirske fantazije mladega častnika pa ne ugasnejo popolnoma, zakaj pisatelj je s par ognjevitimi besedami pustil iskro tleti dalje in morebiti so ravno danes, ko se ta igra po slovenskih odrih uprizarja, res dani pogoji, da se, seveda na drugačnem temelju, vname, dočim se v začetku 19. stoletja ni mogla. In v tem tiči veliki vzgojni pomen Finžgarjevega dela.

Tako sem jaz „Našo kri“ razumel.

Kar pa se tiče izvedbe, moram na tem mestu ponoviti to, kar sem takoj po premieri nekod drugod izvajal. — Danes to še lažje preciziram in mislim, da je v „Naši krvi“ ali premalo dejanja za štiri akte, ali pa je en akt preveč za dejanje, kolikor se pred nami odigrava. Po drugem aktu tok dogodkov kar nekamo zastaja. — Tretje dejanje je bistveno pogrešeno; tista zvižaja se ne bo dala vzdržati, ker stori vse osebe, ki so vanjo hote in nehote zapletene, nenaravne. Tako postane iz slovenske kmečke matere iz 18. in 19. stoletja modrena pasemska teoretičarka, hči Jerica igra po sili vlogo nekake Judite ali Mone Vanne, enciklopediški idealist Renard izgubi veliko na splošni simpatiji. — Župan mi ugaja, tista nedoslednost je psihološko povsem motivirana, vendar bi jaz tisto njegovo „kmečko prefriganost“, da se poslužim tipi-

škega vulgarizma, še bolj podčrtal, sicer zija med njegovo odločnostjo in odnehljivostjo vendarle nekoliko prevelik prepad. — Glede Renarda pa se mi zdi tole, da je pisatelj na njegove rame nekoliko preveč naložil. Težko je biti načelnik majhne eksekucijske čete, zraven pa še filozof in državnopravni politik. Naj mi pisatelj verjame, da bi bilo njegovo veliko delo našlo skoro brez izjeme splošno priznanje, ako bi se mu bil Rénard bolj posrečil. Ali bi ne bilo veliko boljše, da bi Rénard ne imel z ilirizmom ničesar opraviti, bi ostal strogi, jekleni, od neprestanih bitk osmojeni bonapartovski oficir, zraven vesel dečko, če treba, odkritosrčen in občudovalec žilavega ljudstva — seveda bi ne smel tega toliko deklamirati — a ilirsko misel naj bi bil pisatelj položil v usta kakšnemu slovenskemu študentu, recimo županovemu sinu? Tak študent bi pisatelju tudi sicer lahko pomagal iz zadrege, tako bi n. pr. lahko Jerico pregovarjal, da Francoza vzame. Da bi bila taka korektura, oziroma preosnova „Naši krvi“ nujno potrebna, je čuti od mnogo

kritikov. Tako bi se v drami veliko več godilo kakor pa govorilo.

Več se mi v formalnem oziru ne zdi potrebno povedati. Če pisatelju tudi na tem mestu svetujem, naj svojo dramo v navedenem zmislu preosnuje, storim to zato, ker sem prepričan, da gre za delo sekularnega pomena za naš mali narod in da se danes nobeden drugi ne bi mogel te snovi lotiti z večjo srečo kakor Finžgar. Le on je danes res naše krvi umetnik, le njega bo razumela tista masa, o kateri je v že navedeni seji akademije de Mun dejal, da je „najbolj spoštovanja vredna tista masa ljudi, ki delajo, ki verujejo in upajo, ki jih oživlja večna potreba po idealih, tista masa, ki v njih živi duša naroda.“ Zato, Finžgar, okleši in izkleši ta zasnutek v delo, ki bo še pozne slovenske generacije ogrevalo v narodni zavesti, v zavesti, da so sokovi, ki rede naše deblo, da vedno iznova poganja, zdravi in neraztrovljivi!

Tu sei il maestro!

F. T.

UMETNOST.

Izvrstni umetnostni list „The Studio“ je prinesel v eni svojih zadnjih števil (15. dec.) pod naslovom „On Impressionism and Expressionism“ zanimiv pogovor o moderni umetnosti, ki ga podajemo tukaj v prevodu.

„Kako čudna tendenca vlada ravno sedaj med umetniki! Zbirajo se v klike in združujejo v majhne skupine,“ je dejal umetnostni kritik. „Zdi se, da ni v zadnjem času nobene skupnosti interesov več med njimi; umetnost je razbita v množico stranic, ki se bore druga proti drugi. — Zakaj to?“

„Zdi se mi, da zato, ker se med umetniškim svetom krepi želja po napredku in razvoju,“ je odgovoril mladi slikar. „Vsaka skupina se trudi, da stori kaj za napredek umetnosti in da jo dvigne iz zasplosti, v kateri je že predolgo tičala.“

„Beseda se lepo sliši,“ se je nasmejal kritik, „toda meni se zdi, da bi te skupine storile mnogo več za napredek umetnosti, če bi se združile k skupnemu delu, ki bi okoristilo umetnost kot celoto. Sedaj se pa vsaka posebe, kolikor smem soditi, trudi dokazati, da so vse druge na krivi poti in da presega njen lastni credo vse ostalo. Vsled tega je umetnost v stanju nemira, toda naprej se ne gane.“

„Nemir mora biti, preden se more katerokoli gibanje začeti,“ je posegel v pogovor mož z rdečo ovratnico. „Ta nemir, ki ga vi menda obsojate, je znamenje, da so stare tradicije minile in da jih nadomeščajo boljše in odličnejše misli o umetnikovi nalogi.“

„Upajmo, da je tako,“ je rekel kritik; „toda jaz ne vidim, da bi se danes pot čistila, marveč se mi zdi, da jo motna negotovost in brezkoristne ekstravagance celo zapirajo.“

„Ne, ne!“ je vzkliknil mladi slikar. „Priznati morate, da se je v zadnjem času razvilo nekaj veličinskih delavnih sil, ki teže po resničnem napredku. Poglejte na primer čudoviti razvoj impresionističnega gibanja in pomen še znamenitejšega gibanja, postimpresionizma, ki se je razvil iz njega.“

„Dobro, govorimo o teh dveh pojavih,“ je odgovoril kritik. „Značilna sta dovolj. Kaj sta storila impresionizem in ekspresionizem za napredek umetnosti?“

„Vpeljala sta v umetniški svet novo čuvstvo in nov cilj, popolnoma novo fazo delu in sveže pojmovanje umetniške odgovornosti,“ je dokazoval mladi slikar. „Delovala sta kot protistrup proti kuži bolehnosti, ki je razjedala življenjsko moč dela naših modernih umetnikov, ter sta krepko in upopolno podžgala inteligenco delavcev.“

„To ste jasno povedali,“ se je smejal mož z rdečo ovratnico. „Kaj pravite na to?“

„Ali sta res to storila?“ je vprašal kritik. „Kaj sta nam prinesla, česar bi že prej ne bili imeli? Kaj je impresionizem? Zaznamek očesne impresije, nečesa hipno in morda površno videnege ter naglo zaznamovanega. In kaj je ekspresionizem? Kakor ga jaz pojmem, je to slikoviti izraz bolj umetnikove notranje intencije kot njegove očesne impresije. Eden dela s površino stvari, drugi s tistim, kar je pod površino. Toda po obeh teh potih so že hodili, odkar se je umetnost začela: v čem torej obstoji napredek?“

„V čistejšem in logičnejšem razmerju med umetnikom in njegovim delom,“ je odgovoril mladi slikar. „Umetnik je izločil vse nepotrebne in vrhovni cilj stoji pred njim jasno in krepko.“

„Zares, izločil je nepotrebne,“ je pritrdil kritik, „toda s tem je izločil tudi mnogo tega, kar je v umetnosti bistveno. Sprejel je načelo, da lepota ni odvisna niti od predmeta, niti od načina predstavljanja in dalje, da je grdost predmeta in načina bolj priporočljiva kot nje nasprotje. To kar vi imenujete umetnikov vrhovni cilj, so danes grde stvari, ki utegnejo umetnost ponižati do grdega predstavljanja odurnih idej, ne pa dvigniti je do njenih višin.“

„Ali morda trdite, da grdosti ni mesta v umetnosti?“ je vprašal mladi slikar.